

פרלמנט | גליון 79

מפנים מקום לאזרחים הערבים סביב מדורת השבט

29 באוגוסט 2017 | מאת: עידן רינג

המיעוט הערבי כמעט אינו קיים בזירה התקשורתית. מדד ראשון מסוגו, של עמותת "סיכוי" ושל אתר "העין השביעית", מנהל מעקב אחר שיעור הייצוג הערבי בתוכניות אקטואליה מובילות בטלוויזיה וברדיו, ומחולל שינוי במצב.

ניוט מהיר בדף

מבוא

תקשורת ההמונים והרשתות החברתיות הפכו בעשורים האחרונים לגורם משפיע ומשמעותי בתהליכי קבלת ההחלטות בישראל ובמדינות רבות ברחבי העולם. ריבוי הערוצים והרשתות החברתיות והתחזקות עיתונות הרשת והעיתונות העצמאית הפכו את תהליכי קבלת ההחלטות בסוגיות לאומיות וחברתיות שקופים ופומביים מתמיד. הדיון על גובה תמלוגי הגז לאחר גילוי המאגרים בים התיכון, למשל, הוא דוגמה בולטת אחת לכך מהשנים האחרונות, אבל כמותה יש רבות. עיתונאים, פעילים חברתיים וכותבים

עצמאים ברשת הפכו לקולות משפיעים ודומיננטיים בתהליכי קבלת החלטות שונים ומגוונים, החל במינוי רמטכ"ל או מפכ"ל, עבור דרך החלטה על חקירת ראש הממשלה או מקורביו וכלה בניהול מחלקה אונקולוגית לילדים בבית חולים ממשלתי או בהקמת תאגיד שידור ציבורי חדש.

דיונים ברמה הלאומית או הארצית אינם יכולים עוד להתחולל בשדה המקצועי או אפילו הפוליטי בלבד; הם מתחוללים במקביל גם בזירה הציבורית והתקשורתית, ולרוב מושפעים ממנה. מהפכת התקשורת הדיגיטלית הובילה לכך שמי שהיו פעם רק גורם מסקר או צרכנים של הסיקור, ולכל היותר מגיבים או טוקבקיסטים, הפכו בשנים האחרונות למחוללי חדשות ומאבקים ציבוריים ולגורמים שמקבלי החלטות חייבים להתחשב בדעתם ובתגובותיהם.

לכאורה זהו תהליך חיובי: תהליכים לאומיים הפכו שקופים מתמיד, ומקבלי ההחלטות מחויבים לתת לציבור תשובות והסברים על החלטותיהם. אבל אם נעצור רגע ונבדוק מי בדיוק נוטל חלק באותו שיח ציבורי/תקשורתי חדש נגלה שאין זה הציבור הרחב, כלל אזרחי ישראל, אלא רק חלק ממנו. מרבית קבוצות המיעוט ונציגי הפריפריה הגיאוגרפית והחברתית-כלכלית עדיין אינן חלק משמעותי מהדיון הציבורי וההסיקור התקשורתי. תוכניות האקטואליה עדיין מעדיפות לראיין מומחים שהם על פי רוב גברים מבוססים, וייצוג של קבוצות כמו נשים, מזרחים, חרדים, עולים, אתיופים, יוצאי ברית המועצות ואחרים, לוקה מאוד בחסר. אבל מעל כולם נדמה שההדרה החריפה ביותר בהשוואה לשיעור באוכלוסייה היא זו של האזרחים הערבים, ובהם יעסוק מאמר זה.

ייצוג ערבים בזירה התקשורתית

בדיקה עקיבה ומתמשכת של השיח התקשורתי, ובעיקר, של הסיקור ושל תוכניות האקטואליה והחדשות בישראל בעשורים האחרונים, מגלה שהמיעוט המשמעותי והגדול ביותר בחברה הישראלית, האזרחים הערבים – שהם כחמישית מאזרחי המדינה (על פי נתוני למ"ס, כ-21% מאוכלוסיית ישראל ערבית. נתון זה כולל את תושבי מזרח ירושלים הפלסטינים, שאינם בעלי אזרחות מלאה) – כמעט אינו קיים בזירה התקשורתית. במאמר זה, הכוונה בזירה זו היא בעיקר להשתתפותם כמראיינים או כדוברים במהדורות חדשות ובתוכניות אקטואליה וחברה בכלי התקשורת המובילים, המואזנים והנצפים יותר. במיוחד קשה יהיה למצוא אותם בממות משמעותיות של דיון ופרשנות בנושאים חברתיים, כלכליים ואזרחיים, אלה שהפכו משפיעות על מוקדי הכוח וקבלת ההחלטות הלאומיים.

שורה של מחקרים לאורך השנים, וגם מחקר ממוקד של השנתיים האחרונות – שערכה עמותת "סיכוי" יחד עם אתר "העין השביעית" – מגלה שאחוז המראיינים הערבים, פלסטינים אזרחי ישראל, בערוצי הטלוויזיה והרדיו, עומד על כ-2%-3% בלבד. בחינה של תוכן הראיונות עם אותם מראיינים ערבים מגלה שעל פי רוב הקונטקסט לריאיון שלהם שלילי, סטריאוטיפי וקונפליקטואלי (על רקע אלימות, פשיעה או סכסוך לאומי). מומחים ואנשי מקצוע ערבים אזרחי ישראל העשויים לתרום תרומה משמעותית לשיח הציבורי בתחומים אזרחיים, מדעיים וחברתיים מגוונים נעדרים ממנו.

סדרת מחקרים שפרסמה הרשות השנייה בשנים 2003–2013 מצאה שאחוז המראיינים הערבים בתוכניות אקטואליה נע בין 2% ל-4% לכל היותר. בדיקת עומק שביצענו בעמותת סיכוי בשיתוף אתר העין השביעית, קרן ברל כצנלסון וחברת יפעת מחקרי מדיה מצאה שבחודשיים הראשונים של 2016, אחוז המראיינים הערבים הממוצע בערוצי הטלוויזיה והרדיו עמד על כ-2% ואף למטה מזה (בגלי צה"ל, למשל, אחוז המראיינים הערבים היה 1.8%).

מחקר אחר של עמותת סיכוי, בשם "מחיר ההדרה", בחן את תקופת "אינתיפאדת הסכינים" של חודש אוקטובר 2015 והעלה כמה ממצאים קשים ומטרידים בנוגע להדרה המתמשכת של האזרחים הערבים מהסיקור התקשורתי ולהשלכותיה. בין השאר העלה המחקר ש-69% מהפרסומים בתקשורת (כלומר, אייטמים בטלוויזיה או ברדיו וכתבות בעיתונים) על אודות האזרחים הערבים בחודש זה לא כללו אפילו מראיין ערבי אחד. ההשלכות שהיו לכך על אופי ועל טון הסיקור והייצוג של האזרחים הערבים היו חד-משמעיות: 49% מהפרסומים היו שליליים באופן מובהק, ורק 24% היו חיוביים. בחינה של טון הפרסומים על האזרחים הערבים

שכן כללו מרואיינים ערבים בחודש זה גילתה שינוי דרמטי בהתפלגותם: 35% היו חיוביים ורק 30% שליליים, כלומר, שיעור הפרסומים השליליים ירד כמעט בחצי כאשר השתתף באיטם מרואיין ערבי. מכלל המרואיינים הערבים שכן שותפו בסיקור, רק 9% היו מומחים, ומדובר בסיקור שהתמקד באזרחים הערבים עצמם. סיקור מגמתי ולא הוגן זה החריף את המתיחות בין יהודים לערבים במהלך החודש ואף תרם למקרים של אלימות והסתה כלפי בעלי עסקים ועובדים ערבים ביישובים יהודים.

בחינה של אחוז המומחים מתוך המרואיינים הערבים המוזמנים לאולפנים בימי שגרה חושף הדרה חמורה עוד יותר: ברוב תוכניות האקטואליה, אחוז המרואיינים המומחים מתוך כלל המרואיינים הערבים אינו מגיע אפילו לאחוז בודד, כלומר, רובם אינם מרואיינים הודות למומחיותם בנושא מסוים אלא מתראיינים כמייצגי החברה או התרבות הערבית או לחילופין כמעורבים באירועים אקטואליים, על פי רוב, כאלה הקשורים בסכסוך או בפשיעה.

מדד הייצוג: כלי מעקב מחולל שינוי

ההדרה הכמעט מוחלטת של האזרחים הערבים ממדורות השבט המרכזיות של התקשורת בעברית, והעובדה שבמידה רבה החברות היהודית והערבית עדיין מתקיימות היום במעגלים כמעט נפרדים, הביאו אותנו בעמותת סיכוי להחלטה שישנו צורך דחוף ומיידי לשנות את הייצוג הכמותי והאיכותי של החברה הערבית ושל האזרחים הערבים בתקשורת באופן אפקטיבי ופרו-אקטיבי. השפעתה של הדרה זו נוגעת לא רק למעגלי מקבלי ההחלטות בצמתיים החשובים של החברה והממשל הישראלי אלא גם לעמדות ולדעות הרוב היהודי כלפי המיעוט הערבי. היא נוגעת גם לתחושת האזרחים הערבים – פלסטינים אזרחי ישראל – שהתקשורת המרכזית מייצגת גם אותם ומדברת אליהם, ומשפיעה על מקבלי ההחלטות הניזונים ממנה. להיבטים חשובים אלה של היחסים בין יהודים לערבים והיחס של המיעוט הערבי למדינה ולחברה כולה משמעות גדולה לאפשרות של בניית חברה משותפת ושוויונית ליהודים ולערבים – יעד מרכזי בפעולות עמותת סיכוי. מתוך ההבנה שלתקשורת השפעה משמעותית על היבטים אלו החלטנו להוציא לדרך פרויקט חדשני שיבקר את התקשורת ויגרום לה ליצור מקום משמעותי וחיובי גם לאזרחים הערבים. על רקע זה ייסדנו בתחילת שנת 2016, בשותפות עם אתר העין השביעית, את מדד הייצוג – פרויקט מעקב שבועי ראשון מסוגו, המודד את ייצוג האזרחים הערבים בערוצי הטלוויזיה והרדיו המרכזיים (ערוצים 2, 10 ו-1, ותחנות הרדיו הציבוריות גלי צה"ל ורשת ב') על בסיס קבוע ובוחן באופן השוואתי את שיעור הייצוג הערבי ברשימה של כעשרים ושתיים תוכניות אקטואליה מובילות בטלוויזיה וברדיו. המיזם הוקם בסיוע הקרן החדשה לישראל ובתמיכת קרן ברל כצנלסון בשנה הראשונה, והמחלקה לתקשורת של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב בשנה השנייה.

לא הסתפקנו בבדיקה הכמותית בלבד. לצד הבדיקה המספרית של אחוז וכמות המרואיינים הערבים במהדורות החדשות, תוכניות האקטואליה והתוכניות הכלכליות השונות בדקנו גם את אחוז המומחים מכלל המרואיינים הערבים. כלומר, ספרנו את אלה שהוזמנו לתוכנית על סמך מומחיותם ומקצועיותם ולא רק על רקע מוצאם הערבי. למרואיינים המומחים חשיבות גדולה משום שהם כמעט תמיד מוזמנים ליטול חלק בשיח מקצועי וענייני יותר, מקבלים יחס חיובי והוגן יותר על פי רוב, ויכולים גם להשפיע לטובה על דעת הקהל היהודית כלפי המיעוט הערבי בהיותם דמויות בעלות סמכות מקצועית, המעוררות הזדהות.

הבחירה להתרכז דווקא בטלוויזיה וברדיו, ובעיקר בתחום האקטואליה, נבעה מההבנה שהתקשורת בנויה כפירמידה היררכית וריכוזית שבראשה עורכים מעטים ובמות פופולריות המשפיעים על רובם הגדול של המערכות ושל כלי התקשורת הנמצאים תחתם. הבנו שאם נשפיע על המובילים ועל הבולטים ברדיו ובטלוויזיה, שאר התוכניות וכלי התקשורת ישתנו בעקבותם.

מטרת הפרויקט היא לשנות את אופי הפעילות שהתקיימה עד כה בישראל בתחום קידום הייצוג הערבי בתקשורת ולהעביר את כובד המשקל מהתמקדות בהיצע המרואיינים והנושאים לסיקור, להתמקדות בביקוש ובצורך של כלי התקשורת ותוכניות האקטואליה להגדיל את הייצוג הזה. במשך שנים רבות פעלו ארגונים שונים בשדה זה וניסו להבליט את היקף ומגוון המרואיינים והנושאים לסיקור בחברה הערבית מתוך הנחה שהעורכים ומקבלי ההחלטות בתקשורת שייחשפו להיצע המעניין והחיובי ישנו את

מדיניותם המפלה והמדירה. אולם התברר שהחסמים נותרו בעינם ומנעו את שינוי המצב. חסמים אלו היו המרחק של רבים מהמוראיינים הערבים מאזור המרכז וממערכות הטלוויזיה, חששם של העורכים לשלב קולות שונים ולא מוכרים העלולים להשפיע על הרייטינג בפריים טיים או להיתפס כשמאלנים והנטייה של חברי מערכות התקשורת לעבוד עם המוכר והקל ולא לקחת סיכונים עם מוראיינים וקהלים חדשים.

חסם משמעותי נוסף שנותר בעינו הוא חששם המוצדק של מוראיינים ערבים רבים להתראיין בבמות מרכזיות וחוסר האמון שרחשו לממסד ולתקשורת הממוסדת על רקע ניסיון עבר שלילי של מוראיינים ערבים רבים שמצאו עצמם נאלצים לגונן על עמדות החברה הערבית כולה, או גרוע מכך, על הקיצונים בה. תופעה זו הקצינה כמובן בתקופות של משבר ומתיחות עד כדי אווירה עוינת של ממש באולפנים כלפי מוראיינים ואזרחים ערבים. טיפול בתופעות מסוג זה הוא כנראה מחוץ לגבולות ההשפעה של הפרויקט הנוכחי.

כדי לשנות את הדפוס המוכר והבעייתי הזה הבנו שהמפתח טמון במוטיבציה ובאינטרס של מקבלי ההחלטות בתקשורת ושל העורכים לשנות את מדיניותם. אם הם יפיקו תועלת משינוי המצב או לחילופין יפסידו מהישארותו על כנו, ייתכן שהמדיניות אכן תשתנה והם יעשו את המאמץ הכרוך בכך. כדי לשנות את המוטיבציה שלהם היה נחוץ מעין "תג מחיר" על הדרת הערבים בתקשורת. כלומר, לחשוף את הבמות ואת מקבלי ההחלטות המדירים ערבים ולהציג בפני כול את המצב לאשורו: באילו תוכניות אין ערבים כלל, מי מחליט על כך ומה התוצאה. את ההשראה לשיטת העבודה הזאת קיבלנו ממאבק ארוך וסיזיפי נגד הדרת נשים בתקשורת, שניהלה בשנים האחרונות שורה ארוכה של עיתונאיות ופעילות חברתיות כמו ורד כהן ברזילאי, ענת סרגוסטי, טל שניידר, שיר נוסצקי וחברות תא העיתונאיות, שהחליטו לחשוף ולבייש את התוכניות שאינן מעניקות במה לנשים, ונחלו הצלחה משמעותית.

כדי לייצר אותו לחץ ציבורי שיצמיד תג מחיר על הדרת הערבים החלטנו לחבור לאנשי העין השביעית, שנחשב לבמה המוערכת והמשפיעה ביותר בתחום ביקורת התקשורת בישראל, ופנינו לחברת "יפעת מחקרי מדיה" כדי שתאסוף בעבורנו נתונים על בסיס שבועי והשוואתי. אלמנט ההשוואה חשוב כאן לא פחות מהחשיפה ומהביוש של המדירים. עיתונאים ועורכים זקוקים להכרה אבל גם משווים את עצמם ללא הרף לעמיתיהם. ההחלטה לפרסם טבלה שבועית המדרגת את התוכניות בסדר יורד על פי אחוז המוראיינים הערבים התבררה כנכונה וכאפקטיבית ביותר, במיוחד בזירה החשובה של ייצוג מומחים ערבים שישפיעו על השיח הציבורי והמקצועי בתקשורת ההמונים. לצד הביוש והביקורת הקפדנו גם לציין לטובה את התוכניות ואת העורכים המצטיינים, וסיפקנו להם את ההכרה ואת ההערכה הציבורית שלהן הם זקוקים.

הפעלת לחץ ציבורי ויצירת שיח מקצועי, אין די בהן. כדי להשלים את התמונה וליצור את השינוי היה צריך לתת לעורכים ולתחקירנים סיוע וכלי עבודה שייטנו מענה לצורך החדש שנוצר אצלם. בתוך כמה שבועות מפרסום הממצאים הראשונים של המדד בחודש מרץ 2016 החלו לפנות לעמותת סיכוי עורכים ותחקירנים רבים מתוכניות אקטואליה שונות שביקשו לשפר את מצבם בטבלה. כדי לתת להם מענה חברנו לארגון החברתי "אנו" והקמנו יחד מאגר מומחים מקיף בשם A-list, הכולל מאות אנשי ונשות מקצוע ערבים בולטים בתחומים מגוונים, המעוניינים ומתאימים להופיע בתקשורת בנושאים שעל סדר היום. המטרה הייתה להתגבר על התירוץ הקבוע שנשמע במשך שנים בתחום הזה: אין מספיק מומחים ערבים ואין לתקשורת העברית דרך לאתרם. האתר המתקדם נבנה בהתאם לצרכים ולדרישות של מערכות האקטואליה וסיפק לכל מומחה רקע על תחום התמחותו, דוגמאות לפרסומים ולראיונות קודמים, פרטי קשר ופרטים נוספים על אזור מגוריו ועל השפות שבהן הוא יכול להתראיין. כעת אפשר להגיע אל מאות מומחים בלחיצת כפתור.

מהרגע שהתחלנו לקדם את המהלך הכפול של המקל והגזר – מצד אחד מדידה והפעלת לחץ ציבורי ומקצועי ומהצד השני מתן כלים, קישורים וסיוע בהנגשת ההיצע – ראינו עלייה ושינוי חיובי משמעותי בייצוג הערבי בתוכניות רבות. לשמחתנו, השיפור הבולט היה בעיקר בזירת המוראיינים המומחים. המספר הכולל של המוראיינים הערבים שהוזמנו לכלל תוכניות האקטואליה מדי חודש הכפיל וכמעט שילש את עצמו מתחילת 2016 עד אמצע 2017. קשר שוטף ומתמשך עם תוכניות אקטואליה רבות ומשפיעות

הבהיר לנו שהמסר שעבר בצורה הברורה ביותר הוא דווקא זה המדגיש את החשיבות של שילוב מרואיינים ומומחים ערבים בדיונים ובסיקור שאינם נוגעים דווקא לחברה הערבית אלא לכלל החברה בישראל, ולא דווקא בנושאים הנקשרים באופן סטריאוטיפי לאזרחים הערבים אלא גם בתחומים אזרחיים מובהקים, חברתיים, תרבותיים ועוד. קולם החל להישמע גם בדיון הציבורי.

ייצוג ערבים בזירות תקשורתיות מובילות: שינוי משמעותי אבל לא מספיק

לצורך הפרויקט גיבשנו רשימה של כעשרים ושתיים תוכניות אקטואליה, חדשות וכלכלה בשלושת ערוצי הטלוויזיה ובשתי תחנות הרדיו הציבוריות שהגדרנו כמשפיעים וכמובילי שיח. בתוכניות אלה מתחולל אותו דיון ציבורי שאליו מחוברים מקבלי ההחלטות ואשר משפיע עליהם. בבמות אלה מעלים לשידור את חברי הכנסת, את השרים ואת מקבלי ההחלטות השונים ברשויות ובמשרדי הממשלה כדי לעמתם עם הביקורת ועם תגובות הציבור. בחינה של אחוז המרואיינים הערבים בתוכניות אלה לאורך שמונה עשר החודשים הראשונים של הפרויקט מראה מגמת עלייה חד-משמעית. בשלושת החודשים הראשונים למדידה (ינואר-מרץ 2016), עוד קודם פרסום המדד והאפקט שהוא יצר, ממוצע המרואיינים הערבים בעשרים ושתיים התוכניות עמד על כ-3.4% – מעט מעל הממוצע המוכר לכלל התקשורת הישראלית בשנים האחרונות. לאורך החודשים שבהם פורסם המדד ונעשתה פעילות אדבוקציה עלה ממוצע זה בהתמדה, ובתקופה המקבילה בשנת 2017 – השנה השנייה לפעילות המדד – הוא כבר הגיע ל-5.4%, עלייה של 58% בשיעור המרואיינים הערבים.

על רקע זה ראוי לציין גם את המאמץ ואת המגמה החיובית המשמעותית לשיפור הייצוג הערבי בערוצי השידור הציבורי. בתחילת 2017 החל את שידוריו תאגיד השידור הציבורי החדש "כאן" לאחר סערה ציבורית גדולה ומאבקים פוליטיים ממושכים. החלפת רשות השידור הוותיקה בתאגיד שידור חדש לוותה בין השאר גם בטענות שחייבים להרחיב את הייצוג ואת הסיקור של כלל קבוצות החברה בישראל, ובהן גם ערבים. בחינה של החודש הראשון לשידור התאגיד שביצענו במסגרת המדד והשוואת הנתונים של מהדורות החדשות בערוצים השונים במחצית הראשונה של 2017 מגלה שאכן התחולל שיפור, והייצוג הערבי בערוץ 11 וברשת ב' של "כאן" טוב מזה של רשות השידור הישנה ושל ערוצי הטלוויזיה המסחריים ותחנת הרדיו הצה"לית. אחוז המרואיינים הערבים במהדורת החדשות היומית של ערוץ 11 בחודשיה הראשונים היה כמעט כפול מזה של מהדורת החדשות היומית הפופולרית של ערוץ 2.

לצד העלייה הנאה בנתונים ובייצוג בפועל בכלל הערוצים בעקבות פעילות המדד הפתיעה אותנו בעיקר התגובה החזקה והחיובית של עורכים ושל עיתונאים בכירים רבים שהגיבו לקמפיין ואף ביקשו ליטול בו חלק, לעיתים באופן גלוי ופומבי. סוגיית הדרת הערבים, שהייתה עד אז מוכרת וידועה אבל לא מספיק מדוברת, הפכה בתוך כמה חודשים לנושא שהעסיק את הברנז'ה התקשורתית הסגורה. מובילי דעה רבים כמו ירון לונדון ועורכו בערוץ 10, דרור זרסקי, נורית קנטי (עורכת "מה בוער" בגלי צה"ל), קרן נויבך ואחרים, הביעו תמיכה גלויה במהלך וביקשו לסייע בקידומו בתוכניותיהם ובכלל. התגייסות פומבית זו נתנה לגיטימציה והכרה למהלך וסייעה להביא אותו לתוכניות אקטואליה רבות אחרות. במהרה התחלנו לקבל פניות מתחקירנים ומעורכים על בסיס יומי. הם ביקשו להיעזר בנו כדי להגיע למרואיינים ולמומחים ערבים חדשים שלא הכירו, ולהעשיר את מאגר המרואיינים השוטף שלהם. המהלך והתגובות החיוביות עוררו עניין וסיקור רב בתקשורת הישראלית ובגופי מחקר תקשורת ברחבי העולם.

אבל למרות התגובות החיוביות, השיח המקצועי הער והעלייה המשמעותית בשיעורי הייצוג, המהפכה עוד רחוקה. הייצוג הערבי בתקשורת אומנם השתפר, אבל קשה לומר שהאזרח הערבי הפך משתתף פעיל ומשמעותי בשיח הציבורי על קבלת ההחלטות ברמה הלאומית בישראל. למרות השיפור המשמעותי, גם המספרים הנוכחיים עדיין רחוקים מלייצג את האוכלוסייה הערבית באופן הוגן. אפילו הכפלת אחוז המרואיינים הערבים בתוכניות רבות מביא אותם לשיעור של 8%–10% לכל היותר מכלל המרואיינים, כלומר, חצי משיעורם הריאלי באוכלוסייה. רק שלוש תוכניות השיגו ממוצע דו-ספרתי במחצית הראשונה של 2017 (לונדון-קירשנבאום, יומן של ערוץ 1 שסיים את שידוריו ואולפן שישי של ערוץ 2), והציפייה היא שתוכניות רבות ומרכזיות יותר ישאפו להגיע לממוצע סביר של כ-15% מרואיינים ערבים, שיתחיל ליצור נוכחות והבעת דעה משמעותית בשיח הציבורי.

בחינה של פאנל הפרשנים הקבוע של ערב שישי בשלושת ערוצי הטלוויזיה – הנחשב "מדורת שבט" משמעותית של התקשורת ומכתיב לעיתים קרובות את סדר היום הציבורי של השבוע הנכנס – מגלה שהשפעת המדד לא הגיעה לכל מקום. שם יש עדיין נוכחות כמעט אפסית של פרשנים ומומחים ערבים, וניכר שבמשבצות אלה מוותרים העורכים ומקבלי החלטות בתקשורת לחלוטין על קהל זה. זהו רמז לכך שנדרשת עוד עבודה רבה כדי לדחוף את הנוכחות התקשורתית של המיעוט הערבי בדיון הציבורי האקטואלי. גם תוכניות אקטואליה מובילות בערוץ 2 כמו "פגוש את העיתונות" עם רינה מצליח ו"שש עם עודד בן עמי" עדיין לא השתלבו במגמת השיפור, והפכו יעד מרכזי של פעילות המדד בהמשך הדרך. בלעדיהן יהיה קשה לומר שיש מעורבות משמעותית של האזרחים הערבים בדיון הציבורי.

סיכום

הדרת הערבים מהתקשורת ובעיקר מתוכניות האקטואליה בשפה העברית בישראל נחשבה במשך שנים עובדה ידועה החצובה בסלע וכמעט לא ניתנת לשינוי, בערך כמו מזג האוויר הלוהט בחודשים יולי-אוגוסט. הצלחת פרויקט מדד הייצוג להעלאת שיעור המרואיינים הערבים כלפי מעלה בשיעור של עשרות אחוזים בהשוואה למצב ששרר במשך שנים מוכיחה שהמציאות שונה. אומנם מצפה לנו עבודה רבה ואסור להסתפק בשיעור הקיים, אבל זאת הוכחה לכך שאסור להשלים עם הדרה של מיעוט משמעותי כלשהו מהשיח הציבורי וממוקדי קבלת ההחלטות ושאפשר לחולל שינוי. שימוש באסטרטגיה מתאימה ובכלים חדשניים יכול להביא תוצאות.

המאמץ לקידום הייצוג הערבי בתקשורת העברית בעיצומו, ואסור להפסיקו. השינוי עדיין זמני ועוד לא בר קיימא, וחייבים להמשיך להציף את הסוגיה ולחשוף את הגורמים המדירים כדי שהמצב ימשיך להשתפר עד שהציבור הערבי ומיעוטים אחרים כמותו יהיו חלק אקטיבי ומשמעותי מהשיח התקשורתי והציבורי. הלקחים והשיעורים שאפשר להפיק ממדד הייצוג אינם מוגבלים לשדה התקשורתי ולאזרחים הערבים. את האסטרטגיה ואת התובנות שלמדנו בשנתיים האחרונות אפשר ליישם גם בשדות אחרים ובצומתי קבלת החלטות שונים שגם מהם מודר הציבור הערבי או קבוצות אוכלוסייה נוספות. אפשר למצוא לכל אחד את האסטרטגיה ואת הכלים המתאימים לו ולדחוף לשינוי המצב הקיים בעקיבות ובהתמדה עד שכלל האזרחים המרכיבים את החברה הישראלית ישפיעו ויהיו חלק מההחלטות המשמעותיות המשפיעות על חייהם בזירה היומיומית.

עידן רינג הוא מנהל הפעילות הציבורית ופרויקט ייצוג ערבים בתקשורת של עמותת סיכוי, ומרצה לתקשורת במרכז הבינתחומי בהרצליה.

תגיות:

ערבים אזרחי ישראל, טלוויזיה, ערבים אזרחי ישראל, ייצוגיות, תקשורת

לכל הנושאים